

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Zasada równego traktowania w odniesieniu do dostępu do edukacji ucznia z niepełnosprawnością – wprowadzenie do problematyki

Author: Magdalena Sobas

Citation style: Sobas Magdalena. (2019). Zasada równego traktowania w odniesieniu do dostępu do edukacji ucznia z niepełnosprawnością – wprowadzenie do problematyki. “Roczniki Administracji i Prawa” (Nr 19 (2019), s. 67-88), doi 10.5604/01.3001.0013.3584

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Roczniki Administracji i Prawa nr XIX(1), s. 67-88

Artykuł przeglądowy
Review article

Data wpływu/Received: **28.01.2019**

Data recenzji/Accepted: **11.05.2019**

Data publikacji/Published: **30.06.2019**

Źródła finansowania publikacji: **środki własne Autora**

DOI: 10.5604/01.3001.0013.3584

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) **Data Collection (zbieranie danych)**

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) **Data Interpretation (interpretacja danych)**

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Magdalena Sobas*

Nr ORCID: **0000-0001-9417-3436**

**ZASADA RÓWNEGO TRAKTOWANIA
W ODNIESIENIU DO DOSTĘPU DO EDUKACJI
UCZNIĄ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ
– WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI**

WSTĘP

Edukacja od wieków stanowi jeden z najistotniejszych aspektów życia człowieka. Mimo że na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat doszło do swego rodzaju przewartościowania świadomości społecznej w zakresie edukacji niejednokrotnie problematyczny okazuje się dostęp do szkolnictwa osób z niepełnosprawnością.

---

* Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego WPiA UŚ w Katowicach.

Realizacja prawa do nauki osób z niepełnosprawnością jest istotnym zagadnieniem nie tylko na gruncie społecznym, ale i prawnym. Mimo że idea państwa jest poszanowanie i respektowanie zasady dobra osób z dysfunkcjami i w związku z tym stworzenie prawnych zabezpieczeń warunków integracji społecznej, jak również usprawnienie procesu uzyskania wykształcenia¹, nie w każdym przypadku prawo do nauki spotyka się z jego pełną realizacją.

Zagadnienie dostępu dziecka z niepełnosprawnością do edukacji nadal w niektórych aspektach stanowi nie tylko problem, ale również wyzwanie dla całego systemu szkolnictwa w Polsce. Uznanie prawa osób z niepełnosprawnością do edukacji nie tylko przewiduje jego realizację wykluczającą dyskryminację i przyjmującą zasadę równych szans, ale jednocześnie powinno gwarantować włączający system kształcenia, który umożliwi integrację na wszystkich poziomach nauki i w kształceniu ustawicznym.

Problemy współczesnej edukacji włączającej rozpoczynają się już na etapie logistyki – a mianowicie na etapie transportu dzieci z niepełnosprawnościami do placówki edukacyjnej czy architektury szkoły lub przedszkola często uniemożliwiającej poruszanie się po obiekcie uczniowi z niepełnosprawnością.

Reforma edukacji wprowadziła zmiany w zakresie indywidualnego nauczania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, pracy nauczycieli wspomagających czy doskonalenia zawodowego nauczycieli. Niejednokrotnie jednak wprowadzone zmiany wywołują wątpliwości i kontrowersje. Bywa, że dyrektorzy szkół nie posiadają odpowiedniej wiedzy dotyczącej postępowania z dziećmi z niepełnosprawnościami. Istotne są jednak podstawy będące fundamentem możliwości pobierania nauki przez dziecko z niepełnosprawnością w szkole ogólnodostępnej. Jednakże kwestie te niewątpliwie wymagają wyjaśnienia i spojrzenia na nie z punktu widzenia osoby z niepełnosprawnością, która w życiu napotyka na wiele przeszkód.

ISTOTA I PODSTAWY PRAWNE PRAWA DO NAUKI

Prawo do nauki zajmuje wyjątkowe miejsce w katalogu praw człowieka². Jest to prawo, które nie tylko wpływa na odróżnienie istoty ludzkiej od innych organizmów ze względu na przysługującą jej cechę rozumności³, ale również prawo, które pełni doniosłą rolę nie tylko w odniesieniu do poszczególnych jednostek, ale również w perspektywie całego społeczeństwa⁴.

Zgodnie z Rekomendacjami UNESCO nauka to proces życia społecznego, którego realizacja oparta jest na zastosowaniu środków, dzięki którym zarówno po-

¹ P. Bała, *Konstytucyjne prawo do nauki a polski system oświaty*, Warszawa 2009, s. 427.

² K. Skotnicki, *Gwarancje prawa do nauki w projektach konstytucji*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 1995, Rok LVII, zeszyt 2, s. 140.

³ M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016, s. 1575.

⁴ K. Skotnicki, *Gwarancje...*, s. 140.

jedyncze podmioty, jak i społeczeństwo nabywają umiejętność rozwoju zarówno w celu osiągnięcia korzyści dla samych siebie, jak i dla grupy społecznej, narodowej czy międzynarodowej w oparciu o własne cechy, umiejętności i możliwości czy wiedzę⁵. Zatem prawo do nauki nie powinno w żadnym razie być umieszczane jedynie w ramy pobierania nauki w szkołach⁶. Jak podkreśla P. Bała, prawo do nauki powinno być pojmowane jako obowiązek zapewnienia przez państwo swobodnej możliwości otrzymania dostępu do wykształcenia dla rozległego grona osób⁷. Jest ono ponadto immamentnie skorelowane z obowiązkiem podjęcia nauki⁸.

Prawo to jako jedno z podstawowych praw podmiotowych zostało zagwarantowane każdemu człowiekowi nie tylko w ustawodawstwie krajowym, ale również na gruncie przepisów prawa międzynarodowego. Jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 2000 roku, zapewnienie realizacji prawa do nauki nie stanowi współcześnie formy uprzywilejowania jednostki, ale konieczną i niezastąpioną przesłankę postępu wspólnoty społecznej⁹. Ponadto powinno ono być traktowane jako swoiste dobro społeczne¹⁰. Niezwykle istotny jest fakt, że prawo człowieka do dostępu do nauki ma zarówno znaczenie indywidualne, przejawiające się w możliwości samorozwoju jednostki, a nawet realizacji przysługujących jej praw i wolności¹¹, jak i znaczenie wspólnotowe, którego wyrazem jest ewolucja społeczeństwa oparta na posiadanej wiedzy¹².

PRAWO DO NAUKI W KONSTYTUCJI RP

Ustawodawca w art. 70 Konstytucji RP z 1997 roku (dalej: konstytucja, Konstytucja RP)¹³ zagwarantował prawo każdego obywatela do nauki, przy jednoczesnym uregulowaniu obowiązku szkolnego do 18. roku życia (który w przypadku braku jego wykonywania podlega środkom przymusu, którym dysponuje aparat państwa) i bezpłatnej nauki w szkołach publicznych. Obowiązek ten przybiera postać obo-

⁵ UNESCO *Recommendation Concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education Relating to Human Rights and Fundamental Freedoms from 1974*, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [dostęp: 3.02.2019].

⁶ A. Łopatka, *Dziecko. Jego prawa człowieka*, Warszawa 2000, s. 100 i nast.

⁷ P. Bała, *Konstytucyjne...*, s. 213, 229-230.

⁸ L. Garlicki, *Komentarz do art. 70*, [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2003, s. 4.

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 roku, sygn. akt SK 18/99 (Dz.U. 2000 nr 101, poz. 1091).

¹⁰ Ibidem.

¹¹ L. Garlicki, *Komentarz...*, s. 3.

¹² Ł. Sekunda, *Prawo do nauki – rzeczywistość czy pusty slogan?*, [w:] D. Burawski (red.), *Uniwersytet trzeciej generacji. Stan i perspektywy rozwoju*, Poznań 2013, s. 285-286.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 roku, przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 roku, podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 roku (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

wiązku administracyjnoprawnego, z kolei zaniechanie jego realizacji obciąża podmioty, którym przysługuje władza rodzicielska¹⁴. Dodatkowo ustawodawca przyznał rodzicom wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne (art. 70 ust. 3), co bezpośrednio związane jest z regulacją art. 73 konstytucji gwarantującą każdemu wolność nauczania. Z kolei zapewniając bezpłatną naukę w szkołach publicznych, ustawodawca przekazał ciężar ponoszenia jej kosztów na aparat państwa¹⁵. Przy czym należy wskazać, że zasada nie odnosi się w sposób bezwzględny do szkolnictwa wyższego, ze względu na to, że uczelnie wyższe uprawnione są do świadczenia niektórych usług edukacyjnych odpłatnie¹⁶. Bezpłatność i w związku z tym wsparcie finansowe czy organizacyjne w postaci zagwarantowania odpowiednich warunków do pobierania nauki stanowi ze strony państwa swoistą formę realizacji zasady równego dostępu do edukacji i w związku z tym zniwelowanie jakichkolwiek barier czy dysproporcji w dostępie do wykształcenia¹⁷. Gwarancja dostępu do edukacji jest jednocześnie skierowana do ściśle określonej jednostki ludzkiej, a nie jakiegokolwiek instytucji, której zadaniem byłoby świadczenie usług edukacyjnych¹⁸. Pogląd ten potwierdził Trybunał Konstytucyjny, wskazując na istnienie prawa do otrzymywania pomocy finansowej ze strony państwa w odniesieniu do zapewnienia jednostce powszechnego i równego dostępu do edukacji¹⁹. Jednakże jednocześnie Trybunał podkreślił, że jednostce nie przysługuje prawo do wystąpienia z roszczeniem w przedmiocie faktycznego wykonywania tego prawa na jej rzecz²⁰.

Prawo do nauki zostało zawarte w rozdziale II regulującym prawa i wolności ekonomiczne, socjalne i kulturalne. Podkreśla się, że tak uregulowane prawo do nauki ma charakter wolnościowy, polegający na tym, że jego główną ideą jest realizacja prawa jednostki do pobierania nauki i zdobywania wiedzy²¹. Prawo to katego-

¹⁴ J. Boć, *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998, s. 132.

¹⁵ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998, s. 68.

¹⁶ A. Grzejdziak-Przybyłowicz, *Prawo do nauki. Prawa dziecka-ucznia*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2017, 4 (20), s. 108.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ M. Markowska, *Glosa do wyroku WSA z dnia 5 grudnia 2013 roku*, VIII SA/Wa 713/13, „*Palestra*” 2016, t. 6, nr 122; R. Raszevska-Skałeczka, *Edukacja osób niepełnosprawnych jako dobro wspólne na tle rozważań administracyjnoprawnych*, „*Przegląd Prawa i Administracji*” 2016, t. 105, nr 119.

¹⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 2004 r., sygn. akt K 50/02 (OTK ZU 2004, nr 4/A, poz. 32).

²⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2007 roku, sygn. akt U 5/06 (OTK ZU 2007, nr 1/A, poz. 3).

²¹ Zob. O.M. Rudak, *Prawo do nauki*, [w:] B. Banaszak, A. Preisner (red.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Warszawa 2002, s. 490, 505; M. Kozak, *Prawo dziecka do edukacji. Założenia pedagogiczno-prawne i bariery realizacyjne*, Warszawa 2013, s. 106-108, Ł. Kierznowski, *Historia prawa do nauki w polskich konstytucjach*, „*Miscellanea Historico-Iuridica*” 2017, tom XVI, z. 2, 2017, s. 172; S. Jarosz-Żukowska, Ł. Żukowski, *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, s. 637. Jednakże zdania dotyczące charakteru wolnościowego prawa do nauki są w doktrynie podzielone, zob. M. Berdel-Dudzińska, *Prawo do nauki a zasada równości w dostępie osób niepełnosprawnych do edukacji na poziomie szkoły wyższej*, [w:] H. Zięba-Załucka, M. Kijowski (red.), *Zasada równości w prawie*, Rzeszów 2004, s. 78.

ryzowane jest jako jedno z szeroko pojmowanych praw społecznych²² – niektórzy autorzy wskazują na socjalny charakter tego prawa, argumentując swój pogląd jego regulacją w aktach prawa międzynarodowego czy w ustawach zasadniczych innych państw²³. Ze względu zaś na to, że prawo to otwiera jednostce drogę do postępu myślowego, rozwoju edukacyjnego i naukowego posiada również charakter kulturalny²⁴, a ze względu na bezpłatną naukę w szkołach publicznych również ekonomiczny²⁵. Prawo to identyfikowane jest z prawem do uzyskania wykształcenia w aspekcie uprawnienia do korzystania z usług oferowanych przez placówki oświatowe²⁶.

Konstytucyjne prawo do nauki może być rozumiane dwojako: jako prawo do pobierania nauki (znaczenie ścisłe)²⁷, a także jako uprawnienie do zdobycia wykształcenia²⁸. Przysługuje ono każdemu obywatelowi, bez względu na jakiegokolwiek cechy indywidualne, w szczególności bez względu na chorobę czy niepełnosprawność²⁹, a zatem jest to prawo, którego realizacja przysługuje również osobom z niepełnosprawnościami³⁰. Prawo do nauki ujmowane jest jako jedno z praw człowieka, prawo obywatelskie, a zatem prawo o charakterze bezwzględny i równościowym³¹.

PRAWO DO NAUKI W REGULACJACH MIĘDZYNARODOWYCH

Szczególnym wyrazem poszanowania dla nauki i rozwoju człowieka było odniesienie się do prawa do edukacji w powojennych dokumentach prawa międzynarodowego, aprobowanych chociażby w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych³².

²² B. Zawadzka, *Prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne*, Warszawa 1996; por. L. Wiśniewski, *Pojęcie i konstrukcja praw socjalnych*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997, s. 164-166.

²³ Zob. L. Garlicki, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, tom III: Uwagi do art. 70, Warszawa 2003, s. 3; J. Oniszczyk, *Wolności i prawa socjalne oraz orzecznictwo konstytucyjne*, Warszawa 2005, s. 292-292; J. Oniszczyk, *Problemy realizacji wolności i praw socjalnych gwarantowanych Konstytucji RP*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Warszawa 2006, s. 199-201.

²⁴ Zob. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 357; M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wrocław, 2004, s. 114; M. Drejs, *Prawo do nauki*, [w:] T. Jasudowicz (red.), *Polska wobec europejskich standardów praw człowieka*, Toruń 2001, s. 194.

²⁵ Zob. B. Banaszak, *Konstytucja...*, s. 357; M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawo konstytucyjne w formie pytań i odpowiedzi*, Wrocław 2003, s. 227.

²⁶ M. Królikowski, K. Szczucki, *Uwagi wstępne do art. 70 ust. 1, 2 i 4 Konstytucji RP*, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. 1: Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016, s. 1575.

²⁷ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 92.

²⁸ Prawo do nauki odnosi się również do szkolnictwa wyższego (art. 70 ust. 5 Konstytucji RP); P. Bała, *Konstytucyjne prawo do nauki a polski system oświaty*, Warszawa 2009, s. 221 i s. 228-231.

²⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 8 września 2010 roku, sygn. akt II SA/Bd 418/10 (LEX nr 752059); zob. I. Nowak, *Prawo do nauki a święta religijne mniejszości wyznaniowych na gruncie ustawy o systemie oświaty*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 5, s. 42.

³⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 8 września 2010 roku, sygn. akt II SA/Bd 418/10 (LEX nr 752059).

³¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2000 roku, sygn. akt I PKN 652/99 (LEX nr 49362).

³² P.M. Bernitsas, *Prawo do nauki*, [w:] B. Banaszak (red.), *Prawa człowieka. Geneza, koncepcje, ochro-*

Współcześnie prawo to zawarte zostało chociażby w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku³³. Deklaracja ta w art. 26 gwarantuje każdemu człowiekowi prawo do nauki, podkreślając jednocześnie, że przynajmniej w stopniu podstawowym jest ona obowiązkowa i bezpłatna. Ponadto zapewnia, że nauka techniczna i zawodowa jest powszechnie dostępna, z kolei studia wyższe dostępne są dla wszystkich na zasadzie równości w zależności od zalet osobistych. Deklaracja zastrzega rodzicom prawo pierwszeństwa w wyborze nauczania, które ma być dane ich dzieciom. Akt ten ponadto wskazuje również na ideę nauczania, określając jako cel „pełny rozwój osobowości ludzkiej i ugruntowanie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Nauka krzewi zrozumienie, tolerancję i przyjaźń między wszystkimi narodami, grupami rasowymi lub religijnymi; popiera działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych zmierzającą do utrzymania pokoju”. Przepis ten nie ma jednak charakteru wiążącego, a jedynie konstruuje swoisty wzorzec zakresu prawa do nauki, przy możliwie szerokim zakresie podmiotowym³⁴, biorącym swój początek w powojennej walce o dostęp do oświaty i zwalczaniu analfabetyzmu³⁵.

Kolejnym dokumentem o charakterze międzynarodowym regulującym prawo do nauki jest Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku³⁶. Pakt ten w art. 13, w przeciwieństwie do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, zawiera międzynarodową, obowiązującą normę. Zgodnie z treścią art. 13 Państwa Strony uznają prawo każdego do nauki, a nauczanie powinno zmierzać do pełnego rozwoju osobowości i poczucia godności ludzkiej, a także umacniać poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności. Z kolei celem, do którego nauka powinna zmierzać, to umożliwienie wszystkim efektywnego udziału w wolnym społeczeństwie, rozwijania zrozumienia, tolerancji i przyjaźni między wszystkimi narodami i wszystkimi grupami rasowymi, etnicznymi lub religijnymi, jak również popieranie działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju.

Dodatkowo na mocy art. 13 pakt zakłada m.in., że Państwa Strony uznają, że w celu osiągnięcia pełnej realizacji prawa do nauki nauczanie podstawowe będzie obowiązkowe, bezpłatne i dostępne dla wszystkich, nauczanie średnie w jego różnych formach (włączając w to średnie nauczanie techniczne i zawodowe) będzie powszechnie dostępne dla wszystkich w wyniku zastosowania wszelkich odpowiednich środków, w szczególności stopniowego wprowadzania bezpłatnej nauki; nauczanie wyższe będzie w równym stopniu dostępne dla wszystkich na podstawie

---

na, Wrocław 1993, s. 36 i nast. Prawo to zawarte zostało również w systemie ochrony praw człowieka: regionalnym, europejskim, a nawet pozaeuropejskim.

³³ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 roku, https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/pdpc.pdf [dostęp: 1.02.2019].

³⁴ M. Bernitsas, *Prawo...*, s. 37.

³⁵ J. Mikosz, *Prawo do nauki*, [w:] *Prawa człowieka. Model prawny*, Ossolineum 1991, s. 983-984.

³⁶ Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 roku (Dz.U. 1977 nr 38, poz. 169).

kryterium zdolności, w wyniku zastosowania wszystkich odpowiednich środków, w szczególności stopniowego wprowadzania bezpłatnej nauki³⁷.

Prawo do nauki znalazło się również w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 roku³⁸, a dokładniej w art. 2 Protokołu dodatkowego do Konwencji z 1952 roku³⁹. Zgodnie z jego treścią nikt nie może być pozbawiony prawa do nauki, a wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia tego wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniem religijnymi i filozoficznymi. Na gruncie Protokołu prawo to rozumiane jest jako prawo do swobody edukacji⁴⁰ zawierające w sobie element wolnościowy w postaci korzystania ze sposobów kształcenia zagwarantowanych przez państwo, a także niezależność aparatu państwowego w zakresie celów czy zakresu organizowania nauki oraz szacunek do poglądów rodziców w przedmiocie wychowania dzieci i ich edukacji⁴¹.

Z kolei Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2009 roku⁴² wskazuje na to, że każdemu przysługuje prawo do nauki i dostępu do kształcenia zawodowego i ustawicznego. Prawo to obejmuje możliwość korzystania z bezpłatnej nauki obowiązkowej. Zakłada również wolność tworzenia placówek edukacyjnych z właściwym poszanowaniem zasad demokratycznych i prawa rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem religijnymi, filozoficznymi i pedagogicznymi, które powinny być szanowane, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tej wolności i tego prawa.

Również dokumenty odnoszące się bezpośrednio do dzieci, jak Deklaracja Praw Dziecka z 1959 roku⁴³, w zasadzie 7 przewiduje prawo dziecka do nauki, zakła-

³⁷ Jak zauważają S. Jarosz-Żukowska i Ł. Żukowski, swoiste uzupełnienie Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych stanowi art. 10 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 roku (Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 roku (Dz.U. 1982 nr 10, poz. 71), która w art. 10 przewiduje, że Państwa Strony podejmą wszelkie stosowne kroki w celu likwidacji dyskryminacji kobiet, aby zapewnić im równe prawa z mężczyznami w dziedzinie kształcenia, a w szczególności zapewniające na zasadzie równości kobiet i mężczyzn; zob. S. Jarosz-Żukowska, Ł. Żukowski, *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, s. 633.

³⁸ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku, zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 nr 61, poz. 284).

³⁹ Protokół dodatkowy do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzony w Paryżu, dnia 20 marca 1952 roku, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja-Ochrona-Praw_Czlowieka_i_Podstawowych_Wolnosci.pdf [dostęp: 1.02.2019].

⁴⁰ M. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017, s. 876.

⁴¹ M.A. Nowicki, *Europejska konwencja praw człowieka. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 1999, s. 515-516; A. Redelbach, *Sądy a ochrona praw człowieka*, Toruń 1999, s. 234-236.

⁴² Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2010, C 83/389).

⁴³ Deklaracja Praw Dziecka Uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada 1959 roku, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.html> [dostęp: 1.02.2019].

dając jednocześnie, że nauka jest bezpłatna i obowiązkowa, przynajmniej w zakresie szkoły podstawowej. Ponadto zakłada, że dziecko powinno otrzymać takie wychowanie, które podnosi jego kulturę ogólną i umożliwiałoby mu, w warunkach równych szans, rozwinięcie swych zdolności, wyrobienie zdrowego rozsądku oraz poczucia odpowiedzialności moralnej i społecznej, a także stania się pożyteczną jednostką społeczeństwa. Z kolei odpowiedzialność za wychowanie dziecka i kierowanie nim spada przede wszystkim na rodziców, którzy powinni mieć na względzie jego dobro.

Z kolei Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 roku⁴⁴, stanowiąca rozwinięcie czy raczej swoistą kontynuację Deklaracji Praw Dziecka, już w preambule odwołuje się do Karty Narodów Zjednoczonych gwarantującej uznanie przyrodzonej i niezbywalnej godności istoty ludzkiej, a także eliminacji jakichkolwiek przejawów dyskryminacji, respektując równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej będących podstawą wolności, sprawiedliwości oraz pokoju na świecie. Z kolei w art. 28 zakłada, że Państwa Strony uznają prawo dziecka do nauki, a w celu realizacji tego prawa na zasadzie równych szans⁴⁵, w szczególności uczynią nauczanie podstawowe obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich i podejmą kroki na rzecz zapewnienia regularnego uczęszczania do szkół oraz zmniejszenia wskaźnika porzucania nauki. Sama zaś nauka powinna być ukierunkowana m.in. na przygotowanie dziecka do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia.

DOSTĘP OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ DO EDUKACJI – DISKRYMINACJA CZY POSZANOWANIE PRAW?

W świetle powyższych rozważań niezwykle istotną kwestię stanowi dostęp do edukacji do dziecka z niepełnosprawnością. Jak wskazuje analiza przepisów prawa zarówno krajowego, jak i międzynarodowego, uczniowie z dysfunkcjami, jeżeli tylko ich stan zdrowia na to pozwala, mają możliwość i powinni brać udział w zajęciach organizowanych przez szkoły ogólnodostępne. Włączanie uczniów do edukacji ogólnodostępnej polega na zagwarantowaniu edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z ich rówieśnikami w placówce oświatowej najbliższej miejsca zamieszkania.

⁴⁴ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku (Dz.U. 1991 nr 120, poz. 526).

⁴⁵ Zob. M. Czaja, *Ochrona rozwoju dziecka przed zagrożeniami w aspekcie prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego*, Warszawa 2016, s. 31.

DOSTĘP DO EDUKACJI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ – DODATKOWE PODSTAWY PRAWNE

Przejawem walki o równość w dostępie do edukacji była Konwencja i zalecenia UNESCO w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty z 1960 roku⁴⁶, która w sposób kompleksowy odnosi się do wszelkich form różnicowania podmiotów w dostępie do edukacji. Akt ten w preambule odwołuje się do prawa do nauki zagwarantowanego na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Co prawda Konwencja nie wskazuje wprost na prawo do nauki, ale stanowi, że wyraz „oświata” odnosi się do oświaty wszelkich typów oraz stopni i obejmuje dostęp do oświaty, poziom i jakość nauczania, jak również warunki, w jakich ono się odbywa. Z kolei zgodnie z art. 1 Konwencji „dyskryminacja” oznacza wszelkie wyróżnianie, wykluczanie, ograniczanie lub uprzywilejowanie ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne lub jakiegokolwiek inne, narodowość lub pochodzenie społeczne, sytuację materialną lub urodzenie, które ma na celu albo którego skutkiem jest przekreślenie lub naruszenie zasady jednakowego traktowania w dziedzinie oświaty, a w szczególności: zamknięcie dostępu jakiegokolwiek jednostce lub grupie osób do oświaty jakiegokolwiek stopnia lub typu, ograniczenie dla jakiegokolwiek osoby lub grupy osób do oświaty niższego stopnia, utworzenie lub utrzymywanie oddzielnych systemów oświatowych lub zakładów nauczania dla jakiegokolwiek osób lub grup osób⁴⁷ albo stawianie jakiegokolwiek osoby lub grupy osób w sytuacji niedającej się pogodzić z godnością człowieka.

Konwencja, mając na celu wyeliminowanie jakichkolwiek form dyskryminacji w dostępie do nauki, zobowiązuje Państwa Strony do uchylecia wszelkich przepisów

⁴⁶ Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty, sporządzona w Paryżu dnia 15 grudnia 1960 roku (Dz.U. 1964, nr 40, poz. 268), <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1960.html> [dostęp: 3.02.2019].

⁴⁷ Zgodnie z art. 2 Konwencji nie uważa się za dyskryminację w rozumieniu art. 1 następujących przypadków, jeśli są dopuszczalne w poszczególnych państwach:

- a) utworzenie lub utrzymywanie oddzielnych systemów oświatowych lub zakładów nauczania dla uczniów różnej płci w tych przypadkach, gdy systemy te lub zakłady zapewniają jednakowy dostęp do oświaty, dysponują personelem pedagogicznym o identycznych kwalifikacjach, jak również lokalami szkolnymi i wyposażeniem tej samej jakości i umożliwiają odbywanie nauki według jednakowych programów.
- b) utworzenie lub utrzymywanie z przyczyn natury religijnej lub językowej oddzielnych systemów oświatowych lub zakładów nauczania, dających wykształcenie odpowiadające wyborowi rodziców lub prawnych opiekunów uczniów, w tych przypadkach, gdy objęcie tymi systemami lub uczęszczanie do tych zakładów jest dobrowolne i gdy dawane wykształcenie odpowiada normom ustalonym lub zatwierdzonym przez właściwe organy oświatowe, w szczególności w odniesieniu do wykształcenia tego samego stopnia.
- c) utworzenie lub utrzymywanie prywatnych zakładów nauczania, jeżeli celem tych zakładów jest niewykluczenie jakiegokolwiek grupy, ale uzupełnianie możliwości kształcenia zapewnionych przez państwo, pod warunkiem że ich działalność rzeczywiście odpowiada wyżej wymienionemu celowi i że dawane przez nich wykształcenie odpowiada normom ustalonym lub zatwierdzonym przez właściwe organy oświatowe, w szczególności w odniesieniu do norm wykształcenia tego samego stopnia.

ustawowych lub zarządzeń administracyjnych oraz zaprzestania wszelkich praktyk administracyjnych o charakterze dyskryminacyjnym w dziedzinie oświaty, zastosowania w razie potrzeby w drodze ustawodawczej środków w celu wyeliminowania wszelkiej dyskryminacji przy przyjmowaniu uczniów do zakładów nauczania, niedopuszczania – jeżeli chodzi o opłaty szkolne, przyznawanie stypendiów i jakiegokolwiek inne formy pomocy dla uczniów, a także udzielanie zezwoleń i ułatwień, które by mogły być niezbędne do kontynuowania studiów za granicą – do czynienia przez organy państwowe jakiegokolwiek różnicy między uczniami obywatelami danego kraju poza różnicami uzasadnionymi ich postępami w nauce lub potrzebami, niedopuszczania – w przypadkach, gdy organy państwowe udzielają zakładom nauczania w różnej formie pomocy – do stosowania jakichkolwiek przywilejów lub ograniczeń, opartych jedynie na fakcie przynależności uczniów do określonej grupy, a także umożliwienia cudzoziemcom zamieszkującym terytorium danego kraju taki sam dostęp do oświaty, jak swym własnym obywatelom. Z drugiej zaś strony, na mocy niniejszej Konwencji Państwa Strony zobowiązały się do opracowywania, rozwijania i wprowadzania w życie polityki ogólnopaństwowej, która by miała na celu zapewnienie za pomocą metod dostosowanych do warunków i zwyczajów narodowych – jednakowych możliwości i jednakowego traktowania w dziedzinie oświaty, a w szczególności m.in., aby oświata na poziomie podstawowym była obowiązkowa i bezpłatna, a na poziomie średnim w różnych jej formach stała się powszechnym dobrem, aby była dostępna dla wszystkich, aby poziomie na wyższym była dostępna dla wszystkich na zasadzie pełnej równości i w zależności od indywidualnych uzdolnień, a także zapewnienia przestrzegania przewidzianego ustawami obowiązku szkolnego. Nie ulega wątpliwości, że całokształt przepisów Konwencji w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty odnosi się również do zapobiegania ekskluzji osób z niepełnosprawnościami.

Kolejnym dokumentem odnoszącym się do zapewnienia dostępu do edukacji osobom w niepełnosprawnością jest Europejska Karta Społeczna z 1961 roku⁴⁸, która w art. 15 wskazuje, że w celu zapewnienia skutecznego wykonywania prawa osób niepełnoprawnych fizycznie lub umysłowo do szkolenia zawodowego, rehabilitacji oraz readaptacji zawodowej i społecznej Państwa Strony zobowiązują się do zastosowania koniecznych środków w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym ułatwień szkoleniowych, w tym, jeżeli to konieczne, utworzenie wyspecjalizowanych instytucji publicznych lub prywatnych. Z kolei zrewidowana Europejska Karta Społeczna z 1996 roku⁴⁹ w art. 17 ust. 2 zapewnia dzieciom i młodocianym bezpłatne kształcenie na szczeblu podstawowym i średnim, a także podejmowanie środków w celu popierania regularnego uczęszczania do szkoły. W 2008 roku Europejski Komitet Praw Społecznych wskazał,

⁴⁸ Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 roku (Dz.U. 1996, nr 8, poz. 67).

⁴⁹ Europejska Karta Społeczna otwarta do podpisu w Strasburgu w dniu 3 maja 1996 roku, <https://rm.coe.int/168047e175> [dostęp: 1.02.2019].

że „zagwarantowane w art. 17 ust. 2 Europejskiej Karty Społecznej prawo do nauki wymaga ustanowienia oraz utrzymywania skutecznego systemu oświaty. Kryterium oceny efektywności stanowi przesłanka równego dostępu do odpowiedniego poziomu kształcenia wszystkich dzieci. Szczególną uwagę trzeba zwrócić na zagwarantowanie dostępu do nauki dzieciom znajdującym się w trudnym położeniu materialnym, niedostosowanych społecznie, chronicznie chorych lub niepełnosprawnych. W przypadku tej grupy dzieci należy zmodyfikować istniejące formy kształcenia do ich potrzeb i zdolności”⁵⁰.

Jednakże niezwykle istotne gwarancje w zakresie praw osób z niepełnosprawnością, a w szczególności dostępu tych osób do edukacji, zawiera Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 roku⁵¹, która odwołując się do Karty Narodów Zjednoczonych, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka czy Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, w swej preambule wskazuje na takie wartości jak przyrodzona godność i wartość wszystkich członków rodziny ludzkiej i uznaje jednocześnie różnorodność osób niepełnosprawnych, podkreślając, że dyskryminacja kogokolwiek ze względu na niepełnosprawność jest pogwałceniem przyrodzonej godności i wartości istoty ludzkiej.

Niepełnosprawność definiowana jest w wieloraki sposób. Może być ona pojmowana jako ograniczenia natury funkcjonalnej (mające charakter stały, przejściowy, całkowity lub częściowy i odnoszący się do sensoryki lub psychiki człowieka), których źródłem jest defekt w zakresie możliwości wykonywania określonych czynności, które dla większości podmiotów są typowe⁵². Europejskie Forum Niepełnosprawności w 1994 roku osobę z niepełnosprawnością zdefiniowało jako „jednostkę w pełni swych praw, znajdującą się w sytuacji upośledzającej ją na skutek barier środowiskowych, ekonomicznych i społecznych, których z powodu występujących u niej uszkodzeń nie może przewyższać w taki sposób jak inni ludzie. Bariery te zbyt często są zwiększone przez deprecjonujące postawy ze strony społeczeństwa”⁵³. Konwencja zaś definiuje niepełnosprawność jako pojęcie podlegające ewolucji, zaś źródło niepełnosprawności określa jako wynik interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowych, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami. Konwencja do osób z niepełnosprawnością zalicza osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.

⁵⁰ Cyt. za: K. Łasak, *Dziecko upośledzone umysłowo jako podmiot prawa do nauki w Europejskiej Karcie Społecznej*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2009, nr 3, s. 197.

⁵¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 roku (Dz.U. 2012, poz. 1169).

⁵² W. Dykcik, *Pedagogika specjalna*, Poznań 1997, s. 15.

⁵³ T. Gałkowski, *Wokół definicji pojęcia „osoba niepełnosprawna” – doświadczenia europejskie*, http://www.idn.org.pl/sonnszz/def_on.htm [dostęp: 3.02.2019].

Z kolei zgodnie z art. 2 Konwencji dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność oznacza jakiegokolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania z/lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiegokolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami. Obejmuje to wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnego usprawnienia. Ponadto akt ten w sposób obszerny odnosi się w art. 24 do prawa osób z niepełnosprawnością do edukacji, uznając to prawo i wskazując środki jego realizacji. Konwencja podkreśla, że edukacja osób z niepełnosprawnością powinna odbywać się bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony powinny zaś zapewnić włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym. W celu realizacji ww. założeń Państwa Strony zobowiązują się zapewnić korzystanie osób z niepełnosprawnością z włączającego, bezpłatnego nauczania obowiązkowego wysokiej jakości, uzyskiwanie niezbędnego wsparcia w ramach powszechnego systemu edukacji czy zagwarantowania, że osoby z niepełnosprawnością nie będą wykluczane z powszechnego systemu edukacji ze względu na swą dysfunkcję. Również w art. 7 Konwencji, odnoszącym się do niepełnosprawnych dzieci, zagwarantowano podjęcie wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia pełnego korzystania przez niepełnosprawne dzieci ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na zasadzie równości z innymi dziećmi, czego przejawem niewątpliwie jest chociażby dostęp dziecka z niepełnosprawnością do możliwości nauki w szkole ogólnodostępnej.

EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA NA MOCY NOWELIZACJI PRZEPISÓW OŚWIATOWYCH Z 2017 ROKU

Zgodnie z art. 1 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (dalej: Prawo oświatowe)⁵⁴ polski system oświaty zapewnia m.in. możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami, a także opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych. Jednostki samorządu terytorialnego zostały na mocy niniejszej ustawy zobowiązane do zapewniania kształcenia, wychowania i opieki (w tym kształcenia specjalnego i profilaktyki społecznej – art. 11).

Uzupełnienie regulacji ustawowych stanowi kompleks aktów rangi wykonawczej z 2017 roku, a mianowicie: Rozporządzenie MEN w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży⁵⁵,

⁵⁴ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe (Dz.U. 2018, poz. 2245).

⁵⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie indywidu-

Rozporządzenie MEN w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵⁶ oraz Rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym⁵⁷. Rozporządzenia te stanowią doprecyzowanie przepisu art. 127 Prawa oświatowego. Akty te wywołały jednak liczne kontrowersje w środowisku oświatowym, a także wśród rodziców dzieci z niepełnosprawnościami. Głównymi argumentami podniesionymi w dyskursie była możliwa izolacja dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

I tak np. Rozporządzenie w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży, wprowadzając indywidualne przygotowanie przedszkolne i indywidualne nauczanie, w § 5 wskazuje, że zajęcia prowadzi się w miejscu pobytu dziecka lub ucznia, w szczególności w domu rodzinnym, u rodziny zastępczej i w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Z kolei w § 10 przewiduje możliwość włączenia dziecka do edukacji w placówce ogólnodostępnej na wniosek rodziców (§ 12 i nast.), a także w wyniku działań podjętych przez dyrektora placówki na podstawie obserwacji funkcjonowania dziecka dokonywanej przez nauczyciela prowadzącego z nim zajęcia (§ 10). Rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym określa warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, w szczególności niepełnosprawnych – niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, i z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Zgodnie z § 2 Rozporządzenia kształcenie, wychowanie i opiekę dla uczniów niepełnosprawnych organizuje się m.in. w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, ale też innych, jak chociażby ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, integracyjnych, ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi czy specjalnych. Na mocy art. 127 ust. 3 Prawa oświatowego dla uczniów objętych kształceniem specjalnym dostosowuje się odpowiednio program wychowania przedszkolnego i program nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia⁵⁸.

---

alnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz.U. 2017, poz. 1616) – obowiązujące od 1 września 2017 roku.

⁵⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017, poz. 1591) – obowiązujące od 1 września 2017 roku.

⁵⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. 2017, poz. 1591) – obowiązujące od 1 września 2017 roku.

⁵⁸ Dostosowanie następuje na podstawie opracowanego dla ucznia indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego (przepisy wy-

Natomiast Rozporządzenie MEN w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach reguluje kwestie związane z pomocą psychologiczno-pedagogiczną udzielaną uczniowi, która polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu jego indywidualnych możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w placówce. Celem teje pomocy jest wspieranie potencjału rozwojowego ucznia i stwarzanie warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Dodatkowo ustawodawca w § 2 wskazuje, że jedną z grup uczniów objętych przepisami Rozporządzenia są uczniowie z niepełnosprawnością.

WŁĄCZANIE UCZNIĄ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ DO EDUKACJI – MIĘDZY TEORIA A PRAKTYKĄ

Jak wynika z ostatnich danych opublikowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli w zakresie wspierania kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach⁵⁹, w roku szkolnym 2016/2017 z nauczania indywidualnego korzystało 8% uczniów i dzieci z niepełnosprawnościami. Największą grupę stanowiły dzieci i młodzież z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera i z niepełnosprawnościami sprzężonymi (43,6%). Kontrola przeprowadzona przez NIK wykazała jednak szereg nieprawidłowości – jedynie w połowie skontrolowanych placówek oświatowych zachowano należytą staranność w planowaniu i realizacji wsparcia, w wielu placówkach zagwarantowano odpowiednie warunki organizacyjne i techniczne realizacji edukacji włączającej, a większość skontrolowanych placówek (75%) nie wykorzystywała odpowiednio możliwości zapewnienia finansowania kształcenia specjalnego, w innych z kolei zajęcia co prawda były realizowane, aczkolwiek nie w każdym przypadku przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje⁶⁰.

Pakiet zmian wprowadzanych na gruncie Rozporządzenia w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży był również przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: RPO)⁶¹. W maju 2017 roku, jeszcze na etapie prac legisla-

---

konawcze: § 6 Rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym).

⁵⁹ Informacja o wynikach kontroli – Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach, KI.410.005.00.2017Nr ewid. 18/2017/P/17/073/LKI, Warszawa 31.10.2017 roku, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ksztalceniu-uczniow-z-niepelnosprawnościami-2017.html> [dostęp: 4.02.2019].

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Edukacji Narodowej w sprawie projektu rozporządzenia MEN zakładającego likwidację nauczania indywidualnego dzieci z niepełnosprawnościami w placówkach oświatowych, sprawa nr: XI.7036.12.2017.AKB, <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/index.php#> [dostęp: 5.02.2019].

cyjnych nad rozporządzeniami, RPO na podstawie otrzymanych skarg wystąpił do Minister Edukacji Narodowej z wnioskiem wyrażającym zaniepokojenie rezygnacją z możliwości organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz indywidualnego nauczania na terenie przedszkola lub szkoły, a także regulacją, zgodnie z którą uczniowie z niepełnosprawnością na mocy ww. rozporządzenia mogliby korzystać z tej formy edukacji wyłącznie w miejscu swojego zamieszkania. Rzecznik zarzucił przepisom wykonawczym brak realizacji postanowień Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych w przedmiocie edukacji włączającej, co w opinii RPO mogło stanowić ekskluzję dzieci z niepełnosprawnościami, a nawet prowadzić do utrudnienia życia codziennego ich rodziców⁶². W odpowiedzi na pismo RPO Minister Edukacji Narodowej wskazała, że pakiet rozporządzeń stanowi kompleksową ochronę dziecka przed wykluczeniem, a celem wprowadzanych zmian było włączenie wszystkich uczniów, w tym również z niepełnosprawnościami, do grupy rówieśniczej⁶³.

Kolejnym problemem, na jaki napotykać dzieci z niepełnosprawnością w zakresie dostępu do edukacji w zakresie logistyki, są problemy związane z dowozem dziecka niepełnosprawnego do placówki oświatowej⁶⁴. Zgodnie z art. 127 ust. 7 Prawa oświatowego gmina może zorganizować bezpłatne dowożenie dziecka objętego wczesnym wspomaganie rozwoju i jego opiekuna z miejsca zamieszkania dziecka do szkoły lub placówki, w której to wspomaganie jest prowadzone, a w razie potrzeby także bezpłatną opiekę nad dzieckiem w czasie dowożenia. Z kolei w art. 39 ust. 2 ustawodawca wskazał, że obowiązkiem gminy jest zwrot kosztów przejazdu ucznia z niepełnosprawnościami i jego opiekuna do szkoły. Jednakże ze względu na brak przepisów wykonawczych problematyka stała się przedmiotem sporów pomiędzy rodzicami a gminami, a ostatecznie również przedmiotem rozważań judykatury. Ministerstwo Edukacji Narodowej stoi na stanowisku, że kwestia ta powinna zostać uregulowana, aczkolwiek nie na mocy przepisów oświatowych⁶⁵. Sprawą tą jednakże zajął się Senat, który wystąpił z inicjaty-

⁶² Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Edukacji Narodowej w sprawie projektu rozporządzenia MEN zakładającego likwidację nauczania indywidualnego dzieci z niepełnosprawnościami w placówkach oświatowych, pismo z dnia 13.05.2017 roku, sprawa nr: XI.7036.12.2017.AK-B, <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/index.php#> [dostęp: 5.02.2019].

⁶³ Odpowiedź Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie nauczania indywidualnego z dnia 11.09.2018 r. wraz ze statystykami, docx.pdf <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/MEN-odpowiada-RPO-w-sprawie-przygotowan-do-zmian-w-nauczaniu-indywidualnym> [dostęp: 5.02.2019]; por. *Jak szkoły przygotowują się do zmian przepisów w sprawie nauczania indywidualnego?*, 6.08.2018 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/jak-szkoly-przygotowuja-sie-do-zmian-przepisow-w-sprawie-nauczania-indywidualnego> [dostęp: 5.02.2019].

⁶⁴ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Edukacji Narodowej w sprawie problemów związanych z dowozem uczniów z niepełnosprawnościami do szkół i innych placówek edukacyjnych, sprawa nr: XI.7036.61.2017.AKB, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85piecie%20do%20Minister%20Edukacji%20Narodowej%20w%20sprawie%20problem%C3%B3w%20zwi%C4%85zanych%20z%20dowozem%20uczni%C3%B3w%20z%20niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami%20do%20szk%C3%B3w%20i%20innych%20plac%C3%B3wek%20edukacyjnych%2030.01.18.pdf> [dostęp: 5.02.2019].

⁶⁵ Por. inicjatywa legislacyjna Senatu w sprawie kryteriów zwrotu rodzicom kosztów dowozu dzie-

wą legislacyjną mającą na celu wprowadzenie jednolitych rozwiązań w zakresie zwrotu rzeczywiście poniesionych kosztów dowozu do szkoły dzieci z niepełnosprawnością⁶⁶.

Niejednokrotnie pojawiającym się problemem są również bariery architektoniczne, przepełnione oddziały placówek oświatowych, czy niedostosowanie programów nauczania do umiejętności uczniów, a nawet fakt, iż zdarzają się wypadki, gdy prawie połowa środków przeznaczanych na kształcenie uczniów niepełnosprawnych nie jest wydatkowana w ramach oświatowej subwencji ogólnej, co podyktowane jest brakiem zgłoszenia takiej potrzeby placówki ogólnodostępnej, których zadaniem jest realizacja edukacji włączającej⁶⁷.

PODSUMOWANIE

Jak wynika z powyższych rozważań, zarówno polskie przepisy prawa, jak i regulacje międzynarodowe tworzą spójny system mający na celu zagwarantowanie każdej jednostce dostępu do edukacji. We wszystkich aktach prawnych pojawia się postulat bezpłatności i równego dostępu do edukacji, a także zapobiegania dyskryminacji.

Grupą społeczną szczególnie narażoną na wykluczenie są niewątpliwie osoby z niepełnosprawnością. Należy podkreślić, że niepełnosprawność ta może przybierać przeróżne formy, niejednokrotnie wpływające na umiejętności nabywania wiedzy czy nawet na sam fakt możliwości uczęszczania do placówki oświatowej, czy nawet opuszczenia domu lub innego miejsca, w którym dziecko-uczeń przebywa. Nie ulega jednak wątpliwości, że po stronie organów państwa leży obowiązek zapewnienia warunków umożliwiających pobieranie nauki przez każdą jednostkę z niepełnosprawnością, a w przypadku uczniów, którym sprawność zarówno intelektualna, jak i fizyczna na to pozwala, należy zagwarantować możliwość edukacji w szkole czy przedszkolu ogólnodostępnym.

Polskie placówki oświatowe wymagają jeszcze z pewnością dostosowania warunków, jakimi dysponują, do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Jednakże na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować zdecydowany nie tylko wzrost świadomości w tym przedmiocie, ale również podjęcie konkretnych działań ma-

---

ci z niepełnosprawnościami do szkół, 18.04.2018 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/inicjatywa-legislacyjna-senatu-w-sprawie-kryteriow-zwrotu-rodzicom-kosztow-dowozu-dzieci-z-niepelnosprawnoscia> [dostęp: 5.02.2019]; Rzecznik chwali inicjatywę legislacyjną Senatu ws. kryteriów zwrotu kosztów dowozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkół, 25.05.2018 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-chwali-inicjatywe-legislacyjna-senatu-ws-kryteriow-zwrotu-rodzicom-koszt%C3%B3w-dowozu-dzieci-z-niepelnosprawnoscia-do-szkol> [dostęp: 5.02.2019]; Dlaczego Kraków ignoruje wyroki sądów dotyczące dowozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkoły?, 2.01.2019 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/Krakow-ignoruje-wyroki-sadow-o-kosztach-dowozu-doszkol-dzieci-z-niepelnosprawnościami> [dostęp: 5.02.2019].

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach, lata szkolne 2014/2015-2016/2017, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, październik 2017 r. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,15881,vp,18397.pdf> [dostęp: 5.02.2019].

jących na celu ułatwienie dzieciom z niepełnosprawnością funkcjonowanie w społeczeństwie, a tym bardziej w placówkach ogólnodostępnych. Nie można pominąć jednak faktu, że wiele kwestii wymaga poprawy czy ustosunkowania się ustawodawcy – jak np.: problematyka związana ze zwrotem kosztów przewozu dzieci z niepełnosprawnością do szkoły czy chociażby liczne problemy związane z podawaniem leków dzieciom z niepełnosprawnością czy uczniom przewlekłe chorym przez nauczycieli. Zagadnienie to jednak wymagałoby odrębnego opracowania.

Bibliografia

Literatura:

Bała P., *Konstytucyjne prawo do nauki a polski system oświaty*, Warszawa 2009.

Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.

Berdel-Dudzińska M., *Prawo do nauki a zasada równości w dostępie osób niepełnosprawnych do edukacji na poziomie szkoły wyższej* [w:] H. Zięba-Załucka, M. Kijowski (red.), *Zasada równości w prawie*, Rzeszów 2004.

Bernitsas P.M., *Prawo do nauki*, [w:] B. Banaszak (red.), *Prawa człowieka. Geneza, koncepcje, ochrona*, Wrocław 1993.

Boć J., *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998.

Czaja M., *Ochrona rozwoju dziecka przed zagrożeniami w aspekcie prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego*, Warszawa 2016.

Dlaczego Kraków ignoruje wyroki sądów dotyczące dowozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkoły?, 2.01.2019 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/Krakow-ignoruje-wyroki-sadow--o%20kosztach-dowozu-do-szkol-dzieci-z-niepelnosprawnościami> [dostęp: 5.02.2019].

Drejs M., *Prawo do nauki*, [w:] T. Jasudowicz (red.), *Polska wobec europejskich standardów praw człowieka*, Toruń 2001.

Dykcik W., *Pedagogika specjalna*, Poznań 1997.

Gałkowski T., *Wokół definicji pojęcia „osoba niepełnosprawna” – doświadczenia europejskie*, http://www.idn.org.pl/sonnszz/def_on.htm [dostęp: 3.02.2019].

Garlicki L., *Komentarz do art. 70*, [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2003.

Garlicki L., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3: *Uwagi do art. 70*, Warszawa 2003.

Grzejdziak-Przybyłowicz A., *Prawo do nauki. Prawa dziecka-ucznia*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2017, 4 (20).

Informacja o wynikach kontroli – *Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach*, KI.410.005.00.2017Nr ewid. 18/2017/P/17/073/LKI, Warszawa, 31.10.2017 roku, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ksztalceniu-uczniow-z-niepelnosprawnościami-2017.html> [dostęp: 4.02.2019].

Inicjatywa legislacyjna Senatu w sprawie kryteriów zwrotu rodzicom kosztów dowozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkół, 18.04.2018 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/inicjatywa-legislacyjna-senatu-w-sprawie-kryteriow-zwrotu-rodzicom-kosztow-dowozu-dzieci-z%20niepelnosprawnoscia> [dostęp: 5.02.2019].

Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawo konstytucyjne w formie pytań i odpowiedzi*, Wrocław 2003.

Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wrocław 2004.

Jak szkoły przygotowują się do zmian przepisów w sprawie nauczania indywidualnego?, 6.08.2018 r., <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/jak-szkoly-przygotowuja-sie-do-zmian-przepisow-w-sprawie-nauczania-indywidualnego> [dostęp: 5.02.2019].

Jarosz-Żukowska S., Żukowski Ł., *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014.

Kierznowski Ł., *Historia prawa do nauki w polskich konstytucjach*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2017, tom XVI, z. 2.

Kozak M., *Prawo dziecka do edukacji. Założenia pedagogiczno-prawne i bariery realizacyjne*, Warszawa 2013.

Królikowski M., Szczucki K., *Uwagi wstępne do art. 70 ust. 1, 2 i 4 Konstytucji RP*, [w:] M. Safjana, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. 1: Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016,

Łasak K., *Dziecko upośledzone umysłowo jako podmiot prawa do nauki w Europejskiej Karcie Społecznej*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2009, nr 3.

Łopatka A., *Dziecko. Jego prawa człowieka*, Warszawa 2000.

Markowska M., *Glosa do wyroku WSA z dnia 5 grudnia 2013 roku, VIII SA/Wa 713/13*, „Palestra” 2016, t. 6, nr 122.

Mikosz J., *Prawo do nauki*, [w:] *Prawa człowieka. Model prawny*, Ossolineum 1991.

Nowak I., *Prawo do nauki a święta religijne mniejszości wyznaniowych na gruncie ustawy o systemie oświaty*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2014, nr 5.

Nowicki M., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017.

Nowicki M.A., *Europejska konwencja praw człowieka. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 1999.

Odpowiedź Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie nauczania indywidualnego z dnia 11.09.2018 r. wraz ze statystykami, docx.pdf<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/MEN-odpowiada-RPO-w-sprawie-przygotowan-do-zmian-w-nauczaniu-indywidualnym> [dostęp: 5.02.2019].

Oniszczyk J., *Problemy realizacji wolności i praw socjalnych gwarantowanych Konstytucji RP*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Warszawa 2006.

Oniszczyk J., *Wolności i prawa socjalne oraz orzecznictwo konstytucyjne*, Warszawa 2005.

Raszewska-Skałeczka R., *Edukacja osób niepełnosprawnych jako dobro wspólne na tle rozważań administracyjnoprawnych*, „Przegląd Prawa Administracji” 2016, t. 105.

Redelbach A., *Sądy a ochrona praw człowieka*, Toruń 1999.

Rudak O.M., *Prawo do nauki*, [w:] B. Banaszak, A. Preisner (red.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Warszawa 2002.

Rzecznik chwali inicjatywę legislacyjną Senatu ws. kryteriów zwrotu kosztów dowozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkół, 25.05.2018 r. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-chwali-inicjatywe-legislacyjna-senatu-ws-kryteriow-zwrotu-rodzicom-koszt%C3%B3w-dowozu-dzieci-z-niepelnosprawnoscia-do-szkol> [dostęp: 5.02.2019].

Safjan M., Bosek L., *Konstytucja RP. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016,

Sekunda Ł., *Prawo do nauki – rzeczywistość czy pusty slogan?*, [w:] D. Burawski (red.), *Uniwersytet trzeciej generacji. Stan i perspektywy rozwoju*, Poznań 2013.

Skotnicki K., *Gwarancje prawa do nauki w projektach konstytucji*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 1995, Rok LVII, zeszyt 2.

Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Kraków 1998.

UNESCO Recommendation Concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education Relating to Human Rights and Fundamental Freedoms from 1974, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPI-C&URL_SECTION=201.html [dostęp: 3.02.2019].

Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000.

Wiśniewski L., *Pojęcie i konstrukcja praw socjalnych*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997.

Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach lata szkolne 2014/2015-2016/2017, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, październik 2017 r. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,15881,vp,18397.pdf> [dostęp: 5.02.2019].

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Edukacji Narodowej w sprawie projektu rozporządzenia MEN zakładającego likwidację nauczania indywidualnego dzieci z niepełnosprawnościami w placówkach oświatowych, sprawa nr: XI.7036.12.2017.AKB, <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/index.php#> [dostęp: 5.02.2019].

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Minister Edukacji Narodowej w sprawie problemów związanych z dowozem uczniów z niepełnosprawnościami do szkół i innych placówek edukacyjnych, sprawa nr: XI.7036.61.2017.AKB, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Minister%20Edukacji%20Narodowej%20w%20sprawie%20problem%C3%B3w%20z%20niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami%20do%20szk%C3%B3w%20i%20innych%20plac%C3%B3wek%20edukacyjnych%2030.01.18.pdf> [dostęp: 5.02.2019].

Zawadzka B., *Prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne*, Warszawa 1996.

Akty prawne:

Deklaracja Praw Dziecka Uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada 1959 roku, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.html> [dostęp: 1.02.2019].

Europejska Karta Społeczna otwarta do podpisu w Strasburgu w dniu 3 maja 1996 roku, <https://rm.coe.int/168047e175> [dostęp: 1.02.2019].

Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 roku (Dz.U. 1996, nr 8, poz. 67).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 roku, przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 roku, podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 roku (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku, zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, nr 61 poz. 284).

Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku (Dz.U. 1991, nr 120, poz. 526).

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 roku (Dz.U. 2012, poz. 1169).

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 roku (Dz.U. 1982, nr 10, poz. 71).

Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty, sporządzona w Paryżu dnia 15 grudnia 1960 roku (Dz.U. 1964, nr 40, poz. 268), <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1960.html> [dostęp: 3.02.2019].

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 roku (Dz.U. 1977, nr 38, poz. 169).

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 roku, https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/pdpc.pdf [dostęp: 1.02.2019].

Protokół dodatkowy do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzony w Paryżu, dnia 20 marca 1952 roku, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja-Ochrona-Praw_Czlowieka_i_Podstawowych_Wolnosci.pdf [dostęp: 1.02.2019 r.].

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz.U. 2017, poz. 1616).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017, poz. 1591).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 roku w sprawie wa-

runków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. 2017, poz. 1591).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. 2018, poz. 2245).

Orzeczenia:

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2000 roku, sygn. akt I PKN 652/99 (LEX nr 49362).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2007 roku, sygn. akt U 5/06 (OTK ZU 2007, nr 1/A, poz. 3).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 2004 r., sygn. akt K 50/02 (OTK ZU 2004, nr 4/A, poz. 32).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 roku, sygn. akt SK 18/99 (Dz.U. 2000, nr 101, poz. 1091).

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z 8 września 2010 roku, sygn. akt II SA/Bd 418/10 (LEX nr 752059).

Streszczenie: Tekst podejmuje tematykę szeroko rozumianego prawa do edukacji, w szczególności w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością. Stanowi analizę prawną polskich przepisów prawa gwarantujących równy dostęp do edukacji, a także przepisów międzynarodowych przeciwdziałających dyskryminacji w zakresie edukacji. Stanowi również zarys zmian w zakresie prawa oświatowego, jaki dokonał się w Polsce w ostatnich latach, a których rozwiązania są wdrażane w szkołach i przedszkolach. Podejmuje również próbę wskazania problemów praktycznych związanych z dostępem dziecka z niepełnosprawnością do edukacji, na bazie skarg zgłaszanych do Rzecznika Praw Obywatelskich, a także kontroli przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli.

Słowa kluczowe: edukacja, uczeń, niepełnosprawność, szkoła, równość, dyskryminacja

**THE PRINCIPLE OF EQUAL TREATMENT IN REFER TO RIGHT
TO THE EDUCATION HANDICAPPED STUDENT
-INTRODUCTION TO THE ISSUES**

Summary: This text is about right to the education about handicapped person. Is an analylis polish legal rule perf of equality in front of the law about right to the education and inter-national legal rule to counteract discrimination in education. This text is about changes and a new legal rule in polish education law in the last years. This changes and a new legal rule are still introduced in schools and kindergartens. Author try to indicate practical problems connected with access handicapped student to education based on case Commissioner's for Humans Right and controls The Supreme's Audit Office.

Keywords: education, student, handicapped person, school, equality in front of the law, di-scrimination